

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА ТА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ
ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ХОРЕОГРАФІЇ
КАФЕДРА АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішенням Вченої ради Факультету
музичного мистецтва і хореографії
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
19.03.2024 р., протокол №1

Голова Вченої ради
Ганна КОНДРАТЕНКО

ПРОГРАМА

**комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та
методики викладання**

галузь знань: 02 Культура і мистецтво
спеціальність: 025 Музичне мистецтво
освітньо-професійна програма: 025.00.02 «Сольний спів»
освітній рівень – перший (бакалаврський)

Київ – 2024

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання для здобувачів освіти спеціальності: 025 Музичне мистецтво, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, освітньо-професійної програми: 025.00.02 «Сольний спів». – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2024. – 14 с.

Укладачі:

Бондаренко Лариса Анатоліївна., канд. пед. наук, доцент кафедри музикознавства та музичної освіти;

Мережко Юлія Валеріївна., канд. пед. наук, доцент кафедри академічного та естрадного вокалу.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання схвалена на засіданні кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол № 3 від 13.03.2024 р.

Завідувач кафедри _____ Ольга ОЛЕКСІУК

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання схвалена на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол № 3 від 08.03.2024 р.

Завідувач кафедри _____ Олена ЗАВЕРУХА

Гарант освітньо-професійної програми _____ Яна КИРИЛЕНКО

Програму затверджено на засіданні Вченої ради Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол № 1 від 19.03.2024 р.

Пояснювальна записка

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання для здобувачів освіти галузі знань 02 Культура та мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів» розроблена відповідно до вимог підготовки фахівців за освітнього рівня першого (бакалаврського), побудована на основі змісту програм навчальних дисциплін «Музична педагогіка» та «Методика викладання сольного співу», ґрунтується на досягненнях педагогічної, психологічної, мистецтвознавчої науки, відповідає сучасним вимогам вищої мистецької освіти, світовим інноваційним тенденціям, ураховує динаміку розвитку національного ринку праці, швидкозмінних умов професійної діяльності учителя музичного мистецтва.

Мета комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання: виявити рівень засвоєння здобувачами теоретичних знань з вищевказаних дисциплін, сформованості результатів навчання бакалаврів музичного мистецтва та їх готовності до майбутньої вокально-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Завдання комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання – виявити у здобувачів:

- рівень засвоєння змісту програми з навчальної дисципліни «Музична педагогіка» у межах цілісного музично-педагогічного процесу;
- знання щодо особливостей музичного мистецтва як складової частини духовної культури людства, його пізнавальні та виховні можливості;
- знання теоретичних основ методики викладання музики в загальноосвітніх закладах різного типу, організації позанавчальної виховної роботи з учнями;
- рівень сформованості навичок самостійної роботи з науковою та навчально-методичною літературою з курсу «Музична педагогіка»;
- ступінь готовності до майбутньої професійної діяльності, потребу в самоосвіті та саморозвитку;
- знання змісту, принципів і методів навчання у вокальному класі в процесі засвоєння програми з дисципліни «Методика викладання сольного співу»;
- знання фахових вимог до викладача сольного співу та специфіки професійної діяльності педагога-вокаліста загальноосвітніх і мистецьких навчальних закладів;
- рівень сформованості вокально-методичної компетентності студентів;
- рівень готовності до майбутньої вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності;
- розуміння теоретичних основ розвитку співацького голосу, професійних вимог до діяльності викладача вокалу мистецької школи; методичних засад організації та проведення навчальних занять у класі

сольного співу; орієнтування в науково-методичній літературі та навчально-педагогічному вокальному репертуарі, володіння методикою його вивчення.

У результаті вивчення навчальних дисциплін «Музична педагогіка» та «Методика викладання сольного співу» здобувачі повинні продемонструвати отримані **програмні результати навчання**:

РН-4 Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.

РН-6 Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

РН-10 Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом.

РН -12 Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

РН-13 Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

РН-14 Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання вокалу. Виявляти вміння здійснювати педагогічну діяльність з урахуванням потреб здобувачів освіти та з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Виявляти розуміння роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами. Знати основні принципи планування освітнього процесу в ДШМ або ДМШ, документацію та форми контролю.

РН-15 Демонстрація музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва. Знати основи педагогіки та психології та володіти навчальним репертуаром з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

РН-16 Виявляти розуміння фінансово-адміністративних принципів організації мистецьких заходів, закладів культури та музичної освіти.

РН-17 Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з педагогіки та методики викладання включає такі складові: пояснювальну записку, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів, зміст програм навчальних дисциплін «Музична педагогіка» та «Методика викладання сольного співу», списки рекомендованої основної та додаткової літератури.

Комплексний кваліфікаційний екзамен з педагогіки та методики викладання проводиться у тестовій формі й передбачає виконання здобувачами тестових завдань.

Тестові завдання спрямовані на виявлення у студентів знань з методики викладання сольного співу та готовності до застосування сучасних освітніх технологій у музично-педагогічному та вокально-виконавському процесі, усвідомлення особистісно-зорієнтованого, герменевтичного, інтегрованого та компетентнісного підходів до навчання, виховання і

розвитку учнів, умінь творчо використовувати інноваційні ідеї в сучасному освітньому процесі. Вони мають професійне спрямування, їх вирішення вимагає інтегрованого застосування; студенти мають продемонструвати творчу розумову діяльність.

Підготовка здобувачів до виконання тестових завдань комплексного кваліфікаційного екзамену передбачає наступні етапи: завчасно ознайомитися з орієнтовним переліком тем; повторити весь теоретичний матеріал; завчасно переконатися у наявності доступу до ЕНК (у разі технічних проблем – звернутися до системного адміністратора / уповноваженої особи з питань технічного забезпечення); у день екзамену завчасно (10 хвилин до початку) приєднатися до ЕНК, обравши оболонку комплексного екзамену, завдання «Тест»; уважно і вдумливо читати тестові питання.

Успішність здобувачів на екзамені оцінюється за рейтинговими показниками (А – 90-100; В – 82-89; С – 75-81; D – 69-74, Е – 60-68, FХ – 0-59) з урахуванням критеріїв оцінювання з кожної дисципліни. Загальна оцінка є результатом суми оцінок за кожну дисципліну: музична педагогіка – 40 балів (максимально), методика викладання сольного співу – 60 балів (максимально).

Програма включає перелік тем з музичної педагогіки та методики викладання сольного співу.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МУЗИЧНА ПЕДАГОГІКА ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ

Сутність музичної педагогіки та її основні категорії

Музична педагогіка як складова загальної педагогіки і як окрема галузь знань. Музична педагогіка вивчає завдання, зміст, організацію, форми і методи музичного навчання і виховання підростаючого покоління і спрямована на пізнання закономірностей і принципів впливу музики на формування особистості дитини. Основні категорії музичної педагогіки: музичне навчання, музичне виховання, музичний розвиток, музична освіта.

Методологічні основи музичної педагогіки

Методологія як вчення про науковий метод пізнання, як система самих методів, тобто основних підходів і прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці.

Загальні методи наукового педагогічного дослідження в музичній педагогіці: емпіричні методи педагогічного дослідження (спостереження, опитування, тестування, рейтинг, педагогічний експеримент), методи теоретичного дослідження (вивчення наукової літератури, аналіз, синтез, класифікація, порівняння, моделювання, узагальнення та ін.), математичні методи (реєстрація, ранжування, шкалування, математичний аналіз).

Становлення та розвиток музичної педагогіки в Україні

Періодизація розвитку педагогічної освіти в Україні.

I період – Київська Русь. Освіта візантійсько-слов'янського характеру. Церковний хоровий спів як основна форма музичного навчання.

II період – Слов'янське Відродження. Музичне навчання в церковно-приходських, латинських, протестантських школах. Острозька протестантська школа – осередок українського просвітництва. Братський рух та вивчення музики в братських школах.

III період – Українське бароко. Партесний і кантовий спів як найпоширеніші форми студентської творчості в Києво-Могилянській академії. «Грамати́ка муси́кійська» М. Дилецького. Музичне виховання в просвітницькій діяльності Г.Сковороди. Особливості музичного виховання в козацьких школах. Музичне виховання в Петербурзьких співацьких капелах. Найвідоміші вихованці з України школи Придворної капели: Д. Бортнянський, Г. Сковорода, Г. Головня, М. Березовський та ін.

IV період – Народний етап. Народна музика. Становлення вітчизняної фольклористики. Новаторська музично-педагогічна діяльність українських композиторів (І. Воробкевича, Ф. Колесси, М. Леонтовича, М. Лисенко, С. Людкевича, Я. Степового, К. Стеценка та ін.)

V період – Становлення національної системи освіти. Музично-педагогічні пошуки періоду становлення музичної освіти.

VI період – Музично-педагогічна думка у період радянської ідеології. 20-30-ті роки ХХ ст. – спроба побудови національної школи на основі комуністичної ідеології; 30-50-ті роки – криза національної освіти. 70-80-ті роки.

Сучасний етап розвитку педагогічної думки в Україні.

Сучасні принципи, методи та прийоми музичного навчання та виховання дітей музичного навчання

Принципи навчання як вихідні положення, які визначаються цілями та завданнями навчання і визначають форми і методи навчання. Сучасні дидактичні принципи музичного навчання: принципи систематичного та послідовного навчання; принцип цілісності знань; принцип доступності навчання; принцип наочності навчання; принцип індивідуального підходу; принцип активності; принцип єдності виховання, освіти і розвитку; принцип зв'язку з життям.

Планування і педагогічна оцінка результатів музичного навчання і виховання

Планування роботи вчителя музичного мистецтва як важлива умова цілеспрямованої організації уроків та позакласної роботи. Основні функції перевірки і оцінки навчальних досягнень учнів: освітня, виховна, розвивальна, стимулюючо-мотиваційна, управлінська. Оцінювання дітей за кінцевим результатом засвоєння теми чверті, півріччя. Види контролю: поточний, проміжний, підсумковий.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посіб. / О. М. Олексюк. – К., 2013. – 248 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2010. – 274 с.
3. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти [підручник] / Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.

ДОДАТКОВА:

1. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти. Навч. посібник за модульно-рейтинговою системою навчання / С. С. Горбенко. – м. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2007. – 348 с.
2. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник / О. О. Гумінська. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2003. – 104 с.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. Посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2011. – 640 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тестові завдання оцінюються по 1 балу за кожну правильну відповідь. Максимальна кількість балів – 40.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ

Сольний спів як вид музичного виконавства.

Професійні та аматорські основи сольного співу.

Види музичного виконавства (вокальне, інструментальне, диригентське). Специфіка вокального виконавства. Манери сольного співу (академічна, народна, естрадна). Спільне і відмінне в академічній та естрадній манерах співу. Особливості звуковидобування і звуковедення в академічній та естрадній манерах співу.

Завдання та напрямки розвитку вокальної педагогіки. Принципи і методи навчання сольного співу.

Завдання вокальної педагогіки: вивчення основ теорії і методики формування, розвитку і збереження співацького голосу; розвиток співацького голосу та функціонального вокального слуху учнів (студентів); формування виконавської майстерності та культури співу; прищеплення навичок сценічної діяльності. Методи навчання у вокальному класі ґрунтуються на основних принципах формування й розвитку співацького голосу: 1) розуміння значення нейрофізіологічного фактора у формуванні вокальної техніки; 2) поступовий розвиток голосу; 3) одночасний розвиток усіх якостей співака; 4) індивідуальний підхід до кожного учня (студента).

Організація навчання у вокальному класі. Структура заняття з сольного співу.

Навчання у вокальному класі ґрунтується на взаємозв'язку всіх структурних компонентів уроку (психологічна підготовка до процесу співу, робота над вокально-технічними вправами, вивчення вокалізів, закріплення набутих навичок у процесі роботи над вокально-художніми творами, домашнє завдання). Створення на заняттях сприятливого психологічного клімату. Поступове ускладнення навчальних вимог до учня (студента). Ілюстрація викладачем вокального матеріалу на високому професійному рівні (голос викладача – еталон, взірець для наслідування). Структура навчального вокального репертуару майбутнього вчителя музики містить чотири основних розділи: традиційний класичний репертуар (арії з опер, романси, вокальні твори композиторів-класиків); народні пісні (з супроводом та без супроводу); твори сучасних композиторів; шкільний пісенний репертуар.

Компетентнісна модель та специфіка діяльності викладача сольного співу.

Вокально-методична компетентність як готовність до фахової діяльності визначається володінням трьома групами компетенцій: 1) особистісні компетенції; 2) професійно-педагогічні компетенції; 3) функціональні (діяльнісні) компетенції. Специфіка фахової діяльності педагога-вокаліста: поєднання вокальних та інструментальних навичок у роботі над вокальними вправами; володіння методикою постановки всіх типів голосів; знання різножанрового репертуару для різних типів голосів; уміння ілюструвати голосом у всіх регістрах; суб'єктивність ведення занять; поєднання педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

Професійно-педагогічні компетентності викладача сольного співу

Аксіологічна настанова (позитивне ставлення професійної діяльності та зацікавленість у її здійсненні; усвідомлення естетичної цінності й виховних функцій вокального виконавства; сформованість загальної та сценічної культури; єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності); фахові знання (філософсько-естетичні; психолого-педагогічні; музикознавчі; методичні; фізіологічні); спеціальні навички (аналітично-слухові; вокальні; інструментальні); уміння (педагогічні; музично-виконавські; комунікативні; художньо-творчі; дослідницькі); володіння методикою викладання сольного співу (дотримання навчальної програми; володіння прийомами визначення типу співацького голосу; володіння методами роботи над вокальними вправами, вокалізами, вокальними творами).

Особистісні та функціональні компетенції педагога-вокаліста.

Особистісні компетенції як «сплав» природно-психологічних особливостей і набутих в процесі навчання фахово необхідних якостей особистості, які визначають успішність розвитку учня-вокаліста і самого педагога: особистісні якості; здібності; індивідуальні психологічні особливості; стиль роботи; творчий імідж. Функціональні компетентності викладача вокалу пов'язані з практичною педагогічною і сценічною діяльністю: наявність досвіду педагогічної і вокально-виконавської діяльності; функціональна спроможність як здатність і готовність виконувати функції викладача сольного співу; здатність до самоаналізу і самокоригування; володіння системою оцінювання учнів та студентів у класі сольного співу.

Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату.

Фізіологічні особливості будови голосового апарату у дітей: дошкільнят (від народження до 7 років), дітей молодшого шкільного віку (7–10 років), підліткового віку (11–14 років) та старшого шкільного віку (15–18 років). Функції голосового апарату у дітей: високе положення гортані, лімфатичні та сполучні тканини в дошкільному віці виконують функцію ще не розвинених

голосових складок; 10–11 років – фальцетний механізм голосоутворення; 10–12 років – бурхливе зростання дитячого організму, період статевого дозрівання; гортань і голосові складки у хлопчиків збільшуються майже вдвічі (у дівчат цей процес здійснюється еволюційно); 14–15 років (мутація) – збільшення довжини і маси голосових складок зумовлює диференціацію типів голосів (жіночі – сопрано, меццо-сопрано, контральто; чоловічі – тенор, баритон, бас).

Будова гортані та її робота під час співу.

Основні складові співацького апарату (гортань, артикуляційні органи, органи дихання, резонатори). Голосовий апарату та функції голосоутворюючих факторів дорослої людини: будова гортані та її робота під час співу; надскладкова і підскладкова частини голосового апарату. *Вокальні функції голосових складок* (характер змикання у різних співацьких режимах – спів у грудному регістрі, фальцет, мікст тощо). *Органи дихання* та їхні функції в процесі співу (бронхо-легенева система – трахея, бронхи, бронхіоли, ребра, грудна клітина, діафрагма).

Артикуляційний апарат (губи, зуби, язик); надставна трубка (верхній відділ гортані, глотка, ротова і носова порожнини). *Резонатори*, їх значення та практичне застосування (постійні та змінні, верхні й нижні, тверді і м'які резонатори). *Процес звукоутворення*. Техніка вдихання перед початком фонації (вдихання через ніс, рот; одночасне видихання через ніс і рот; переваги й недоліки різних видів вдихання в процесі співу). Рефлекторне змикання голосових складок. Залежність характеру змикання голосових складок від тиску на них повітряного струменя. Специфіка співацького видихання. *Положення звукоутворюючих органів під час співу* (міміка співака, язик, губи, зуби, м'яке піднебіння, надгортанник, нижня щелепа, зів). Біофізичні фактори звукоутворення. Вплив купола й зіву на акустичні характеристики співацького звука.

Вокально-дихальний процес.

Дихання – основа співу. Три фази співацького дихання. Часове співвідношення вдиху та видиху у процесі співу. Особливості вдихання носом і ротом. Робота діафрагми під час вдихання і видихання. Плавний, спокійний, еластичний видих. Домінування звуку над диханням. Спрямування звуку в резонансовий пункт. *Об'єднана опора дихання та звука* – гармонійна м'язова співдружність між диханням і звуком, між діафрагмою, черевним пресом і співацькою позицією звуку (резонансовим пунктом). Поняття імпедансу. Сильний та слабкий імпеданс. Непрямий показник імпедансу – комплекс відчуттів співацької опори. Відпрацювання методичного прийому: не збільшення сили видиху, а збереження вдихальної установки, що дає найкращий акустичний ефект за мінімальних витрат м'язової енергії.

Типи співацького дихання.

Грудне дихання (верхньореберне або ключичне): здійснюється верхньою частиною легенів майже без участі діафрагми та черевного пресу; має малий запас повітря; призводить до перевтоми голосового апарату. Діафрагматичний або черевний тип дихання: здійснюється за допомогою діафрагми, ребер та м'язів нижньої частини живота; збільшує місткість легенів, що сприяє природному, правильному звучанню голосу співака. Мішаний (нижньореберний-діафрагматичний) або грудо-черевний (косто-абдомінальний) тип дихання: відзначається активною роботою м'язів грудної і черевної порожнин та діафрагми., найбільш правильний і доцільний у вокальній педагогіці.

Організація співацького дихання: вдих безшумний, спокійний, швидкий, одночасно через рот і ніс; рівномірна подача дихання до голосових складок; еластичний видих; ритмічна подача дихання при виконанні пауз та цезур; уміння користуватись як повільним глибоким вдихом, так і коротким та швидким; дихання природне, не напружене, зручне фізично; рефлекторний зв'язок м'якого піднебіння і діафрагми; кантиленний спів базується на економному м'якому видиху; форсований видих – причина псування голосу.

Вокальний звук як фізичне явище.

Фізичні характеристики співацького голосу: висота звука (наслідок зміни частоти коливань голосових складок та їх сприйняття людиною); сила звука (наслідок зміни амплітуди коливань голосових складок, яка визначається розмахом коливань, сприйняття яких називають гучністю); тембр співацького голосу (відтінок забарвлення, характер; залежить від форми коливань звука і визначається кількістю та відносною силою, якістю обертонів, які супроводять основний звук). Вібрато. Явище резонансу. Низька співацька форманта (м'якість і об'ємність звучання за рахунок залучення до звукоутворення грудних резонаторів); середня співацька форманта (забезпечує рухливість голосу, розбірливість співацької дикції та артикуляції); висока співацька форманта надає голосу дзвінкості й польотності, найбільше піддається розвитку під час навчання).

Співацька позиція звука. Співацька позиція або резонансовий пункт (місце, точка відчуття упору вокально-дихальної енергії під час співу, завдяки якому голос може максимально посилитись і набути необхідного забарвлення за рахунок резонування всіх твердих і м'яких резонаторів голосового апарату; точка психофізіологічного відчуття художнього звучання голосу та вимови слів під час співу чи розмови).

Цілеспрямований співацький звук – активний співацький звук, спрямований до співацької позиції (резонансового пункту). *Дотик* – вокально-технічний прийом тонкого і ніжного (стаккатованого) торкання голосового струменя до резонансового пункту, при виконанні якого витрачається мінімальна кількість повітря, сили й енергії. *Атака співацького звука* – перехід голосового апарату від дихального стану до співацького;

технічний прийом, що характеризує активний початок звучання голосу під час співу. Три види атаки співацького звука: придихова; м'яка; тверда.

Акустичні якості голосних і приголосних звуків.

Фонетичний метод – ґрунтується на впливах окремих звуків мови (фонем) – голосних і приголосних – на роботу голосового апарату та на звучання співацького голосу; дає змогу опиратися на мовний досвід (як дітей, так і дорослих) та використовувати вже сформовані мовні стереотипи. Допомогає налагодити правильні функції артикуляційного апарату, активізує роботу гортані та органів дихання. Акустичні якості голосних і приголосних звуків, їх класифікація залежно від положення артикуляційних органів під час їх вимови та співу. Специфіка застосування (поєднання) голосних і приголосних звуків у вокальних вправах.

Вікова періодизація розвитку співацького голосу.

Характеристика звучання дитячих голосів у різні вікові періоди (дошкільний вік; молодший шкільний вік; підлітковий вік; мутаційний період, юнацький вік, пост мутаційний період). *Класифікація дитячих голосів.* Діапазон дитячих голосів. Охорона та збереження дитячих голосів.

Діапазон і реєстри співацького голосу.

Звуковисотний діапазон жіночих голосів: сопрано – до першої октави – мі третьої октави; меццо-сопрано – ля малої октави – ля другої октави; контральто – мі малої октави – фа другої октави. Звуковисотний діапазон чоловічих голосів: тенор – до малої октави – до другої октави; баритон – ля великої октави – соль першої октави; бас – мі великої октави – фа першої октави. Регістр – частина діапазону, звукоряду (інструмента або співацького голосу), яка відрізняється певною своєрідністю звукового забарвлення. Основні реєстри співацького діапазону: нижній (грудний), середній (медіум, або мішаний) і високий (головний). *Перехідні ноти*, їх розташування у різних типів голосів. *Методи розвитку діапазону та згладжування реєстрів* в процесі роботи над вправами у висхідному і низхідному русі.

Класифікація та коротка характеристика співацьких голосів. Жіночі голоси – сопрано (колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, лірико-драматичне, драматичне), меццо-сопрано (ліричне, драматичне), контральто (низьке меццо-сопрано). Чоловічі голоси – тенор (альтино, ліричний, лірико-драматичний, драматичний), баритон (ліричний, лірико-драматичний, драматичний), бас (профундо, кантанте, центральний, октава). Особливості звучання різних типів голосів (за тембром, діапазоном, силою).

Програмові вимоги та зміст заняття з сольного співу

Студент має опанувати вокальні навички – єдинорегістровий (мікстовий) спосіб звукоутворення та високу позицію звучання; співацьке дихання (нижньореберне-діафрагматичне), безшумний вдих та тривалий еластичний видих; різні види атаки звука з переважним використанням м'якої; опору

звука та дихання; співацьку артикуляцію та чітку дикцію (рівне, округлене звучання голосних та активна вимова приголосних звуків); динаміку звука, необхідну для художнього виконання музичної фрази; спів legato і staccato; точне інтонування; кантиленний стиль виконання. Зміст заняття: перевірка виконання завдання для самостійної роботи; коротка бесіда з питань теорії та методики співу; виконання комплексу вокально-технічних вправ (залежно від мети уроку та ступеню готовності учня); виконання вокалізу з подальшим педагогічним аналізом; робота над вокальними творами; підведення підсумків уроку; завдання для самостійної роботи.

Вокальний репертуар для різних типів голосів.

Формування навчального репертуару студента-вокаліста. Вокально-художній репертуар – основний навчальний матеріал, який забезпечує розвиток музичних здібностей і природних задатків студента, його художньо-виконавського зростання, підготовку до вокально-педагогічної і сценічної діяльності. Структура навчального вокального репертуару: твори шкільного пісенного репертуару (для формування початкових вокальних навичок учнів і студентів); народні пісні (як ефективний засіб формування вокальної техніки); арії з опер, романси, вокальні твори сучасних композиторів (традиційний вокальний репертуар, який позитивно впливає на професійний розвиток учня, ускладнення виконавських завдань на кращих зразках вокальної музики різних стилів, жанрів та епох).

Методи роботи над вокальними вправами.

Роль вокально-технічних вправ у формуванні й розвитку спеціальних виконавських навичок: 1) розспівування учня, студента (розігрівання голосового апарату на початку заняття, приведення м'язової системи у стан готовності до співу); 2) формування й розвиток певних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення чітко визначених дій. Вивчення вправ по нотах і на слух. Розвиток музичних здібностей учня (студента) в процесі роботи над вправами (музичної пам'яті, звуковисотного й тембрового слуху, відчуття метроритму).

Методи роботи над вокалізами.

Вокалізи як засіб розвитку вокальної техніки: поліпшення якості звука, розвиток співацького діапазону та витривалості голосу в певних теситурних умовах, відчуття музичної фрази, опанування динамічних відтінків, загальний музичний розвиток. Доцільність вивчення обмеженої кількості вокалізів, доведених учнем (студентом) до завершеної (концертної) форми виконання та використання їх у вигляді щоденних вправ. Застосування різних методів вивчення вокалізів залежно від мети заняття (сольфеджування; спів на окремі голосні та склади).

Методика вивчення вокальних творів у класі сольного співу.

Завдання вивчення вокальних творів: розвиток вокальних здібностей студента; забезпечення його художньо-виконавського зростання; підготовка до вокально-сценічної та вокально-педагогічної діяльності. Формування елементарних співацьких навичок у процесі засвоєння шкільного пісенного репертуару. Значення народної пісні у формування вокальної техніки студента. Формування виконавського стилю вокаліста в процесі вивчення романсів, арій з опер та творів сучасних композиторів. Специфіка роботи з мікрофоном та без нього.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ

Тестові завдання оцінюються по 1 балу за кожну правильну відповідь. Максимальна кількість балів – 60.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : Підручник / В. Г. Антонюк. – К.: ЗАТ «Віпол», 2007. – 174 с.
2. Антонюк В. Г. Постановка голосу / Навчальний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів. – К.: Українська ідея, 2000. – 68 с.
3. Голос людини та вокальна робота з ним : [монографія] / [Г. Є. Стасько, О. Д. Шуляр, М. Ю. Сливоцький, М. П. Стефанюк, О. Р. Молодій, М. В. Попелюк, І. І. Жеребецька]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2010. – 336 с.
4. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва / М. Микиша. – Київ, 1985. – 80 с.
5. Овчаренко Н. Основи вокальної методики: науково-методичний посібник / Н. Овчаренко. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 116 с.
6. Огороднов Д. Основные принципы вокального воспитания / Д. Огороднов. – К.: Музична Україна, 1989. – 142 с.
7. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навч.-метод. посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання») / Т. М. Пляченко. – Кіровоград : КДПУ, 2005. – 80 с.
8. Пляченко Т. М. Постановка голосу: навчальна програма для студентів мистецького факультету педагогічного університету / Т. М. Пляченко. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 28 с.
9. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу / Ю. Є. Юцевич. – Київ, 1998. – 160 с.